

Briselē, 15.9.2014.
COM(2014) 575 final

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

Eiropas pētniecības telpa

2014. gada progresu ziņojums
{SWD(2014) 280 final}

1. IEVADS

Eiropas pētniecības telpa: zināšanu veidošanas galvenais virzītājs

Eiropas pētniecības telpas (EPT) mērķis tika apstiprināts 2000. gada marta Eiropadomē, un tas pamatojas uz 2007. gada Lisabonas līgumu. Mērķis ir sasniegt vienotu pētniecības telpu, “kas ir atvērta pasaulei un kuras pamatā ir iekšējā tirgus pieeja, kurā notiek brīva pētnieku, zinātnisko zināšanu un tehnoloģijas aprite un ar kuras palīdzību Eiropas Savienība un tās dalībvalstis stiprina to zinātnisko un tehnoloģisko bāzi, konkurētspēju un spēju kopīgi risināt lielās problēmas”¹.

Eiropadome 2011. gadā aicināja ES, dalībvalstu un ieinteresēto personu līmenī iesaistītos novērst atlikušās nepilnības un pabeigt EPT izveidi līdz 2014. gadam, izveidojot patiesu zināšanu, pētniecības un inovācijas vienoto tirgu.

Komisijas 2012. gada paziņojumā “Stiprāka Eiropas Pētniecības telpas partnerība izcilībai un izaugsmei” (turpmāk “EPT paziņojums”)² noteiktas piecas rīcības prioritātes: efektīvākas valstu pētniecības sistēmas, optimāla starptautiskā sadarbība un konkurence, pētniekiem atvērta darba tirgus, dzimumu līdztiesība un dzimumu līdztiesības aspekta integrēšana pētniecībā, optimāla zinātnisko atziņu aprite, piekļuve tām un to nodošana, tostarp izmantojot digitālo EPT. Papildinot šo partnerību, Komisija 2012. gadā pieņēma vēl divus paziņojumus “Virzība uz labāku piekļuvi zinātniskai informācijai: arvien lielāki ieguvumi no publiskajiem ieguldījumiem pētniecībā”³ un “Uzlabot un koncentrēt ES starptautisko sadarbību pētniecībā un inovācijā. Stratēģiska pieeja”⁴.

Lai veicinātu izaugsmi un nodarbinātību, EPT principi ir pilnībā integrēti stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīvā “Inovācijas savienība”.

Pamatojoties uz EPT 2013. gada progresu ziņojumu, šajā ziņojumā apkopots progress, kas panākts virzībā uz EPT pabeigšanu, un pievienotajā dienestu darba dokumentā “*Facts and Figures*” (turpmāk “Fakti un skaitļi”) sniegta sīkāka analīze.

Ņemot vērā EPT iekšējā tirgus aspektu un tās ietekmi uz ieguldījumiem pētniecībā un inovācijā, šis ziņojums atsaucas arī uz Savienības stratēģisko programmu pārmaiņu laikā, par ko dalībvalstis vienojās Eiropadomes 2014. gada jūnija sanāksmē, jo īpaši uz tās prioritāti “Nodarbinātības, izaugsmes un konkurētspējas Savienība”.

2. GALVENIE KONSTATĒJUMI NO EPT OTRĀ PROGRESA ZIŅOJUMA

2014. gada progresu ziņojums sniedz vispārēju priekšstatu par sasniegto progresu attiecībā uz EPT prioritātēm visās dalībvalstīs un dažās asociētajās valstīs⁵. 2013. gada ziņojumā tika sniegts pārskats par politisko kontekstu, veiktajiem pasākumiem un pirmajiem sasniegumiem. 2014. gada progresu ziņojumā sniegts pārskats par jauniem un aktualizētiem pasākumiem, kas

¹ COM(2012) 392 *final*.

² Turpat.

³ COM(2012) 401 *final*.

⁴ COM(2012) 497.

⁵ Proti, Šveicē, Norvēģijā, Islandē, Serbijā, Melnkalnē un Turcijā.

pieņemti valstu līmenī, un pirmo reizi sniegts to pārskats un salīdzinājums ar EPT darbību īstenošanu valstī līmenī, ko veic pētniecības finansēšanas organizācijas un pētniecības iestādes.

2.1. Efektīvākas valstu pētniecības sistēmas

Uzlabot pētniecības un inovācijas stratēģijas attīstību un politikas veidošanas procesu ir viens no trim reformu virzieniem, ko Eiropas Komisija savā paziņojumā "Pētniecība un inovācija kā jaunas izaugsmes avoti"⁶ noteica, lai palielinātu publisko izdevumu kvalitāti pētniecības un inovācijas jomā.. Ziņojums "Fakti un skaitļi" liecina, ka valstu pētniecības sistēmas ir vairāk salāgotas ar EPT prioritātēm. Būtībā visas dalībvalstis ir pieņēmušas valsts stratēģiju pētniecības un inovācijas jomā.

Dalībvalstu pieeja pētniecības finansējuma piešķiršanā joprojām ievērojami atšķiras. Lai gan uz konkurenci balstīta projektu finansēšana notiek visās dalībvalstīs, tās apjoms valstu starpā būtiski atšķiras⁷. Salīdzinošā izvērtēšana tiek veikta visās dalībvalstīs. Taču nav saskaņotu standartu par starptautiskās salīdzinošās izvērtēšanas pamatprincipiem.

Iestāžu veiktā snieguma novērtējuma sasaiste ar iestāžu sniegto finansējumu arī ir spēcīgs līdzeklis konkurences veicināšanai pētniecības jomā, kas palielina publisko izdevumu efektivitāti. Lai gan 12 dalībvalstis informē, ka tās ir ieviesušas attiecīgu politiku finansējuma piešķiršanai, pamatojoties uz iestāžu sniegumu, praksē šī īstenošana, šķiet, ir plašāka, jo 16 dalībvalstīs ir izveidotas finansēšanas aģentūras⁸.

2.2. Optimāla starptautiskā sadarbība un konkurence

Kopīga lielu problēmu risināšana

Starptautiskā sadarbība programmas līmenī dalībvalstīs kļūst aizvien plašāka un ir daļa no 16 dalībvalstu valsts stratēģijām. Kopīgas plānošanas ierosmes arvien vairāk palīdz valstu programmas un darbības salāgot ar kopīgām programmām ES līmenī, ar ko risina sabiedrības problēmas. Lai stiprinātu savas saistības attiecībā uz stratēģiskās pētniecības programmām atbilstoši kopīgām plānošanas ierosmēm, vairākas dalībvalstis ir uzsākušas izstrādāt valsts rīcības plānus, ceļvežus un stratēģijas to kopīgo plānošanas ierosmju jomā, kurās tās piedalās.

Arī politiskajā darba kārtībā vairāk stratēģiskās uzmanības tiek pievērsts starptautiskajai sadarbībai. Deviņas dalībvalstis ir pieņēmušas īpašus noteikumus par starptautiskās sadarbības veicināšanu zinātnes jomā.

Pētniecības infrastruktūras

Pētniecības infrastruktūru izstrādes un ieviešanas nolūkā 22 dalībvalstis ir pieņēmušas valsts pētniecības infrastruktūras ceļvežus. Pieci no tiem tikuši atjaunināti kopš 2013. gada. Tomēr valstu ceļveži konsekventi nenorāda uz saistību ar Eiropas Pētniecības infrastruktūru

⁶ COM(2014) 339 *final*.

⁷ Ziņojuma "Fakti un skaitļi" sadaļa "Konkurence publiskā finansējuma jomā".

⁸ Turklāt gandrīz 70 % EPT 2014. gada pārskatā iekļauto iestāžu pieskaitāmas organizācijām, kurām finansējums tiek piešķirts atkarībā no iestāžu novērtējuma.

stratēģijas foruma (*ESFRI*) ceļvedi un finanšu saistībām izstrādāt *ESFRI* noteiktās pētniecības infrastruktūras, kā arī citas pasaules līmeņa pētniecības infrastruktūras.

Mērķis pabeigt un ieviest vismaz 60 % *ESFRI* ceļveža projektu līdz 2015. gadam drīzumā tiks sasniegts⁹. Jaunākās noteiktās prioritātes *ESFRI* ceļveža projektiem tika apstiprinātas Konkurētspējas padomē 2014. gada maijā, un tās ļaus dalībvalstīm un Komisijai sniegt papildu atbalstu šā mērķa sasniegšanai.

Stājoties spēkā Eiropas pētniecības infrastruktūras konsorcijs (*ERIC*) regulai 2009. gadā, kļuva iespējams kopīgi izveidot un izmantot septiņas Eiropas intereses pētniecības infrastruktūras. Izredzes sasniegt apmēram 15 *ERIC* līdz 2015. gadam liecina, ka pozitīvā dinamika palielinās.

2.3. Pētniekiem atvērts darba tirgus

Lai gan doktora grāda kandidātu skaits ES turpina pieaugt, pierādījumi liecina, ka viņiem nav nodrošinātas pienācīgas prasmes darbam ārpus akadēmiskajām aprindām¹⁰. Dalībvalstis un iestādes īstenoja 2011. gada principus novatoriskām doktorantūras studijām, un tas palīdz pētniekiem iegūt jaunas prasmes un uzlabo viņu nodarbinātības iespējas, jo īpaši ārpus akadēmiskajām aprindām. Lai gan ES privātajā sektorā darbojas 45 % pētnieku, tikai 10 % doktora grāda kandidātu apliecina, ka ir saņēmuši apmācību intelektuālā īpašuma tiesību un uzņēmējdarbības jomā¹¹. Dažas dalībvalstis ir izmantojušas pieejamos struktūrfondus, lai līdzfinansētu jaunās doktorantūras izglītības struktūras. Turklāt atklātā darbā pieņemšana ļauj pētniecības iestādēm algot vislabākos pētniekus visos karjeras posmos un sekmē efektīvu ģeogrāfisko mobilitāti. Mobilo pētnieku pētījumu atbilstība ir gandrīz 20 % augstāka nekā to pētnieku gadījumā, kas nekad nav strādājuši ārzemēs¹².

Pierādījumi liecina, ka atvērtība un inovācija ir cieši saistītas, t. i., valstīm, kurās ir atklātas un pievilcīgas pētniecības sistēmas¹³, ir labi rādītāji inovācijas jomā.

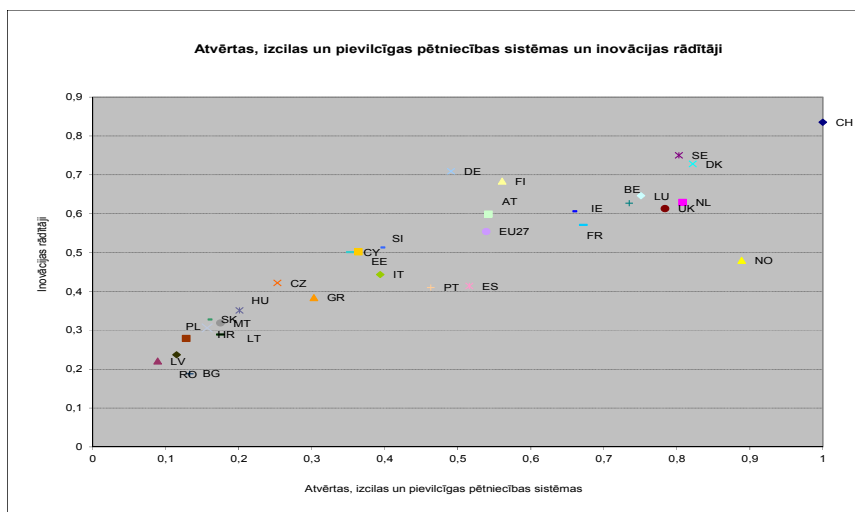
⁹ Saskaņā ar pamatiniciatīvas “Inovācijas savienība” 5. apņemšanos.

¹⁰ MORE II pētījums: http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/more2/Final%20report.pdf.

¹¹ MORE II pētījums. Arvien vairāk tiek atzīts, ka mūsdienās doktora grāda kandidāti tiek apmācīti ne tikai akadēmiskajai karjerai, bet arvien vairāk veido karjeru ārpus akadēmiskajām aprindām. Tāpēc nepieciešama spēja pielāgoties citai videi, attīstīt jaunas prasmes, kā arī saņemt pienācīgu apmācību.

¹² Ziņojuma “Fakti un skaitļi” sadaļa “Atklāta, pārredzama un uz sasniegumiem balstīta pētnieku pieņemšana darbā”.

¹³ Pamatojoties uz šādiem trim Inovācijas savienības rezultātu pārskata rādītājiem: starptautiskās līdzautoru publikācijas starptautiskos izdevumos, zinātniskās publikācijas to 10 % publikāciju skaitā, uz kurām visvairāk atsaucas, ārpussavienības doktorantūras studenti.

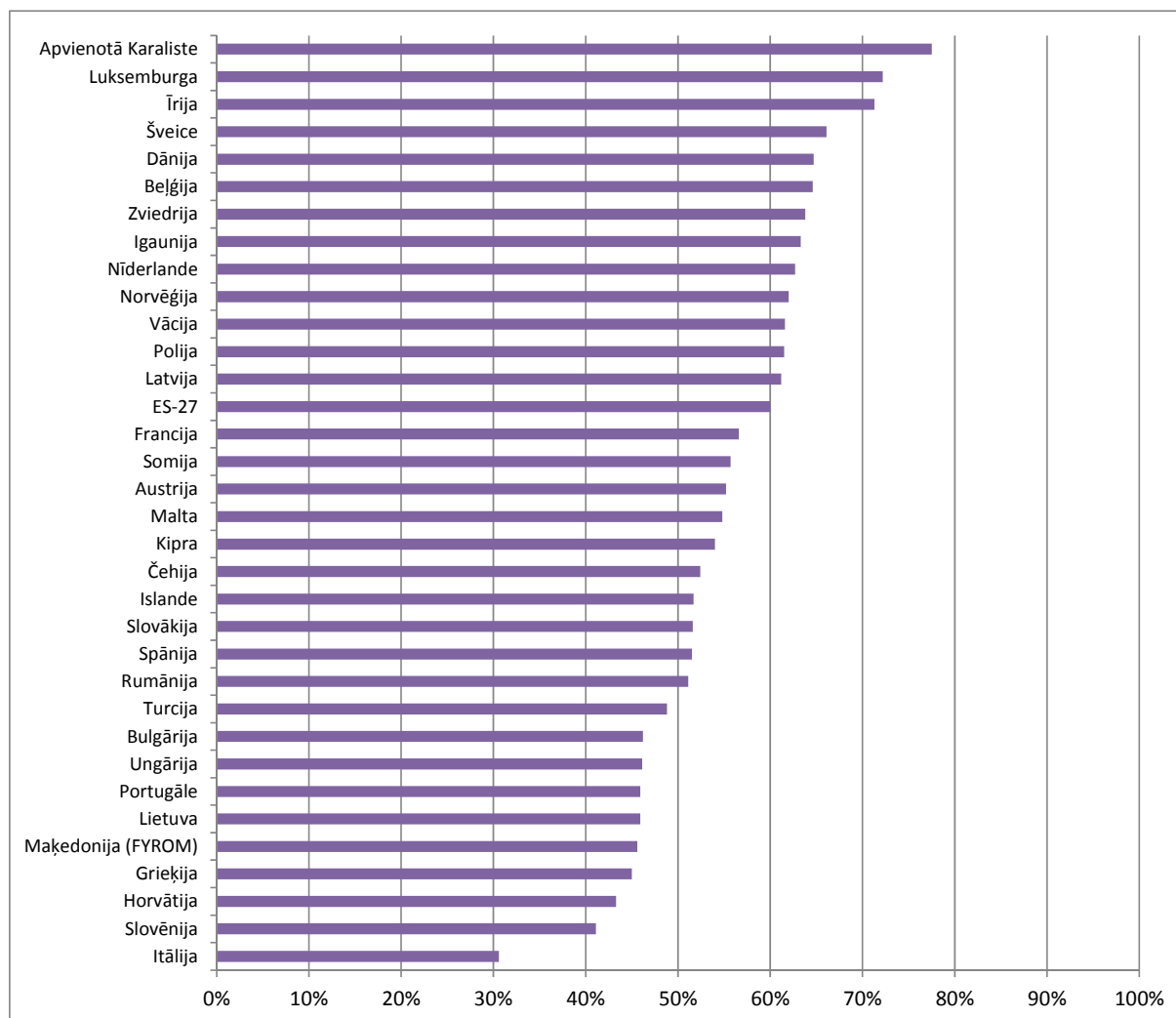
Avots: Pētniecības un inovācijas ĢD aprēķini, pamatojoties uz Inovācijas savienības 2014. gada rezultātu pārskatu.

Dalībvalstis¹⁴ vienojās izveidot darba grupu sadarbībā ar ieinteresētajām personām, lai izstrādātu praktisku rīkkopu atklātai, pārredzamai un uz sasniegumiem balstītai pieņemšanai darbā, pamatojoties uz labu praksi. Dati liecina, ka dažas dalībvalstis, piemēram, Austrija, Itālija un Polija, ir pieņēmušas valsts tiesību aktus, kuros noteikts, ka informācija par visām vakancēm publiskā pētniecības iestādē ir jāpublicē starptautiskā pētniecības darbvietu tīmekļa vietnē, piemēram, *EURAXESS* sadaļā *Jobs* (“Darbvietas”)¹⁵. *EURAXESS* sadaļā “Darbvietas” 2013. gadā, sadarbojoties ar vadošajiem tiešsaistes pētniecības darbvietu portāliem, tika ievietota informācija par vairāk nekā 40 000 pētniecības darbvietu vairāk nekā 7500 iestāžu. Tomēr joprojām dalībvalstu starpā ir lielas atšķirības attiecībā uz atklātu darbā pieņemšanas praksi. Sk. turpmāk norādīto diagrammu.

¹⁴ Eiropas Pētniecības telpas un inovācijas jautājumu komitejas (ERAC) savstarpējas mācību semināra laikā, ko organizēja 2014. gadā.

¹⁵ jobs.euraxess.org.

To augstskolās strādājošo pētnieku īpatsvars, kas ir apmierināti ar apmēru, kādā to iestādes publiski reklamē un dara zināmas vakantās pētniecības jomas darbvietas, Eiropa, 2012. gads (%)

Avots: MORE2 pētījums.

2.4. Dzimumu līdztiesība un dzimumu līdztiesības aspekta integrēšana pētniecībā

Dzimuma jautājumi pētniecības un inovācijas jomā guvuši arvien lielāku atzinību politiskajā darba kārtībā valsts, Eiropas un starptautiskajā līmenī, kā arī pētniecības organizācijās. “Piedāvājuma puses” iniciatīvas, kas orientētas uz atsevišķām sievietēm zinātniecēm, pakāpeniski tiek papildinātas ar “pieprasījuma puses” politiku, kas savukārt orientēta uz institucionālām pārmaiņām pētniecības organizācijās ar ilgāka termiņa strukturālo ietekmi. Vairāk nekā pusē dalībvalstu ir pieņemti īpaši tiesību akti un/vai valsts stratēģijas par dzimumu līdztiesību publiskajā pētniecībā. Ziņojums “Fakti un skaitļi” liecina par būtisku savstarpējo saistību starp pasākumiem, kas veikti pētniecības organizācijas līmenī, tostarp dzimumu līdztiesības plāniem, un valsts tiesību aktu, stratēģiju un/vai stimulu esamību nolūkā veicināt institucionālās pārmaiņas¹⁶.

¹⁶ Ziņojuma “Fakti un skaitļi” sadaļa “Dzimumu līdztiesība un dzimumu aspekts pētniecībā”.

Tomēr pārmaiņu temps ir pārāk lēns, un joprojām ir daudz atšķirību starp dalībvalstīm. Ar dzimumu saistītu aizspriedumu noturība karjerā un dzimumu līdzsvara trūkuma noturība lēmumu pieņemšanas jomā, kā arī dzimumu aspekta trūkums pētniecības programmās joprojām ir vispārējas problēmas. Ir vairāk vajadzīgi kopīgi centieni un sistēmiska stratēģija nolūkā panākt ilgāka termiņa institucionālās pārmaiņas Eiropas pētniecības sistēmā.

2.5. Optimāla zinātnisko atziņu aprīte, piekļuve tām un to nodošana, tostarp izmantojot digitālo EPT

Atklāta piekļuve publikācijām un datiem

Visā Eiropā arvien pieaug to universitāšu, pētniecības centru un finansēšanas aģentūru skaits, kuras atbalsta atklātu piekļuvi pētījumu rezultātu publikācijām un datiem. Ieinteresēto personu organizācijas ir bijušas ļoti aktīvas EPT ieinteresēto personu platformā, ko izveidoja, reaģējot uz 2012. gada paziņojumu. Līdz šim 20 dalībvalstis ir veikušas konkrētus pasākumus, lai atbalstītu atklātu piekļuvi pētījumu publikācijām, taču tikai piecās ir konkrēti noteikumi par atklātu piekļuvi pētījumu datiem. Īpašu uzmanību dalībvalstis *ERAC* ietvaros ir pievērsušas pētījumu datu atkārtotai izmantošanai, lai gan vēl arvien ir vairāki reāli un jūtami šķēršļi, tostarp juridiskie, tehniskie, finansiālie, ar uzticēšanos saistītie un sociāli kulturālie.

Tomēr valstu politika, iniciatīvas un prakses joprojām ir ļoti sadrumstalotas un dažas no tām pienāci neatspoguļo ES atklātas piekļuves definīciju¹⁷.

Zināšanu nodošana un atklātā inovācija

Dalībvalstis turpina izstrādāt un iedzīvināt valstu zināšanu nodošanas stratēģijas. To darot, galvenokārt tiek uzlabota zināšanu nodošanas darbību atzīšana un profesionalizācija, pastiprināta zināšanu nodošanas biroju nozīme un veikti pasākumi, ar ko sekmē stratēģiskās partnerības un kopīgo pētniecības programmu mijiedarbību un attīstību starp augstskolām un rūpniecības nozari, tostarp MVU. Tas ļauj labāk iekļaut pētījumu rezultātus tirgū. Lai gan lielākajā daļā dalībvalstu ir ieviesti spēcīgi politikas atbalsta mehānismi zināšanu nodošanai, pusē dalībvalstu tam nav nodrošināts finansiālais atbalsts.

Digitālā EPT

Infrastruktūras, kam jānodrošina visiem piekļuve zināšanām un to izmantošana, saistībā ar atklātu piekļuvi publiski finansētiem pētījumu rezultātiem nav pienācīgi attīstītas visā Eiropā. Resursu efektīvas izmantošanas interesēs dalībvalstīm būtu jāpaātrina centieni apvienot spēkus un īstenot kopīgas stratēģijas, pamatojoties uz līdzšinējo darbu, lai optimāli izmantotu pašreizējos ieguldījumus iestāžu, valsts un pētījumu nozares datu infrastruktūrās¹⁸. Tas varētu ietvert arī centienus mudināt nekomerciālas publicēšanas iespējas atklātas piekļuves režīmā.

¹⁷ Atklātu piekļuvi var definēt kā lasītājiem bez maksas izmantojamas zinātniskās informācijas pieejamības nodrošināšanu tiešsaistē. Pētniecības un izstrādes kontekstā atklāta piekļuve parasti koncentrējas uz piekļuvi “zinātniskajai informācijai”, kurai ir divas galvenās kategorijas: salīdzinoši izvērtēti zinātniskās pētniecības raksti (publicēti akadēmiskajos žurnālos) un zinātniskās pētniecības dati (dati, kas ir publikāciju pamatā, un/vai jēldati).

¹⁸ COM(2012) 401 *final*.

2.6. Transversāli jautājumi: starptautiskā aspekta iekļaušana visās EPT prioritātēs

Ir svarīgi, lai EPT turpmākajā attīstībā visās tās prioritātēs būtu iekļauts starptautiskais aspekts. Šādi Eiropa nostiprinās savu pozīciju kā pasaulē vadošā pētniecības vieta, piesaistīs un noturēs vislabākos pētniekus, saglabās savu konkurētspēju un nodrošinās turpmāku sadarbību ar pasaules pētniecības partneriem.

2.7. Atbilstība EPT

Nav viena ideālā ceļa EPT pabeigšanai. EPT īstenošanas temps un līmenis ir ļoti atkarīgs no valsts konteksta, un to sekmē mērķtiecīga politika dalībvalstu līmenī.

EPT īstenošana atšķiras pētniecības organizāciju starpā. Ziņojumā “Fakti un skaitļi” norādīti dati par organizācijām, kas ir sagrupētas pēc to “atbilstības” EPT darbībām¹⁹, kā ierosināts 2012. gada paziņojumā. Noteiktas divas galvenās grupas: “EPT atbilstošās” organizācijas, kas jau ir īstenojušas lielāko daļu EPT darbību, un organizācijas ar “daļēji EPT atbilstošās”, kas nav īstenojušas EPT darbības vai arī ir īstenojušas tās tikai daļēji. Analīze atklāj, ka EPT atbilstošās iestādes dominē lielākajā daļā dalībvalstu, izņemot septiņas valstis (kurās proporcijas ir līdzīgas vai kurās pārsvars ir daļēji EPT atbilstošām organizācijām). Šķiet, ka mazās organizācijas²⁰ mazāk atbilst EPT nekā lielās organizācijas²¹.

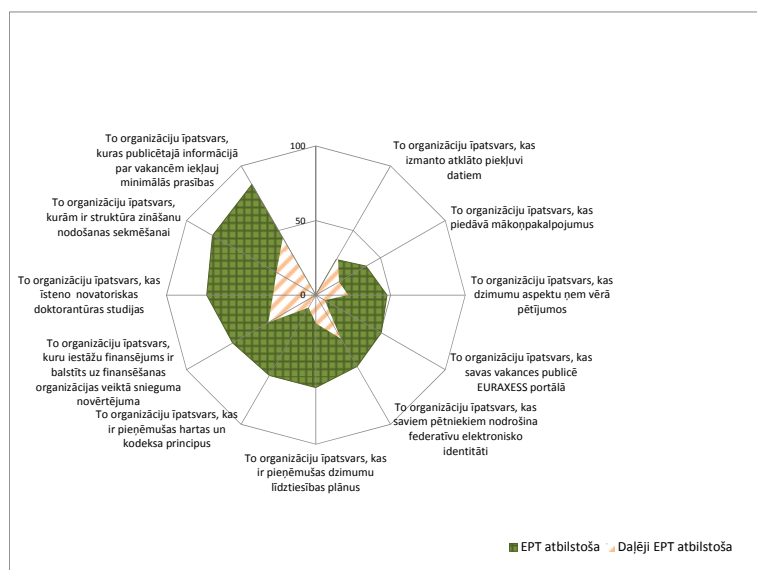
Turklāt dažādu EPT darbību īstenošanas līmenis atšķiras starp abām grupām. Piemēram, turpmākajā diagrammā redzams, ka EPT atbilstošo organizāciju grupā gandrīz 90 % šo organizāciju, publicējot informāciju par vakancēm, bieži iekļauj minimālās prasības, turpretī to dara mazāk nekā 50 % daļēji EPT atbilstošo organizāciju. Arī ziņojumā “Fakti un skaitļi” sniegtā analīze liecina, ka pat EPT atbilstošajām organizācijām būtu vairāk jācenšas. Piemēram, EURAXESS portālā sludinājumus par savām vakancēm bieži ievieto tikai 50 % EPT atbilstošo organizāciju.

¹⁹ Aplūkotās darbības nav savstarpēji saistītas. Analīzē tika iekļautas tikai tās darbības, kurām ir nozīme EPT īstenošanā.

²⁰ T. i., mazāk nekā 300 pētnieku universitātēs un 100 pētnieku pētniecības iestādēs.

²¹ Ziņojuma “Fakti un skaitļi” sadaļa “Kāpēc EPT?”.

To organizāciju īpatsvars, kas īsteno dažas EPT darbības divās vissvarīgākajās organizāciju grupās Avots:

2014. gada EPT apsekojums.

Visbeidzot, pētnieki EPT atbilstošajās organizācijās parasti sagatavo lielāku skaitu publikāciju un patentu pieteikumu, ko atzīst par veicinošiem faktoriem izaugsmes un darbvietu izveides jomā.

2.8. EPT pabeigšana

EPT paziņojumā ir noteikti četri nosacījumi EPT pabeigšanai: dalībvalstu reformas visās EPT prioritāšu jomās, paziņojumā norādīto prioritāšu ātra īstenošana ar ieinteresēto pētniecības struktūru palīdzību, Komisijas atbalsta palielināšana valsts EPT politikai un pārredzama uzraudzība.

Dalībvalstis ir galvenie dalībnieki, kas ievieš EPT reformas valsts līmenī un atbalsta to īstenošanu pētniecības finansēšanas un pētniecības organizācijās. Tās pakāpeniski ievieš EPT reformas savās valstu reformu programmās (VRP) — 2014. gadā EPT darbības iekļautas 19 VRP, salīdzinot ar tikai 11 VRP 2013. gadā. Eiropas Pētniecības telpas un inovācijas jautājumu komitejā (ERAC) dalībvalstis ir apņēmušas no 2014. gada sākt darbu pie kopīgas ziņošanas struktūras izveides Eiropas semestra kontekstā attiecībā uz turpmākajiem gadiem, lai konsekvēnti īstenotu EPT prioritātes. 2014. gada februārī Konkurētspējas padomē dalībvalstis apņēmās izstrādāt EPT ceļvedi Eiropas līmenī līdz 2015. gada vidum, kas virzītu EPT reformu īstenošanu valstīs. Dažas dalībvalstis ir uzsākušas izstrādāt valsts EPT ceļvežus, lai paātrinātu EPT īstenošanu un nodrošinātu pasaules mērogā konkurētspējīgu un pievilcīgu Eiropu²².

Ieinteresēto personu organizācijas ir galvenie dalībnieki EPT prioritāšu virzīšanā, pamatojoties uz saprašanās memorandu un kopīgo paziņojumu, kā arī ieinteresēto personu

²²

Pirmo no šiem ceļvežiem 2014. gada 16. jūlijā pieņēma Vācijas federālā valdība.

platformu. Tās sekmē EPT savu dalībnieku vidū²³. Piemērs tam, ka EPT mērķus apstiprina ieinteresētās personas, ir ieinteresēto personu platformā sniegtais iedrošinājums tās dalībniekiem aktīvi piedalīties Cilvēkresursu stratēģijas pētniekiem (*HRS4R*) procesā.

Eiropas līmenī tikušas izmantotas pamatprogrammas, lai īstenotu EPT politiku, kā arī izveidotu EPT moduļus. Komisija atbalsta dalībvalstis un ieinteresētās pētniecības struktūras šajos centienos, veicot daudzus tādus pasākumus kā *ERA-Net* līdzfinansēšanas sistēma, 185. panta iniciatīvas, kopīgas plānošanas ierosmes, *EURAXESS* un transversāli jautājumi. Piemēram, pamatprogrammas “Apvārsnis 2020” dotācijas nolīguma paraugā noteikts pienākums dotācijas saņēmējam maksimāli censties īstenot Eiropas pētnieku hartu un Rīcības kodeksu pētnieku pieņemšanai darbā²⁴. Turklāt dotācijas saņēmēji veic visus pasākumus, kas nepieciešami, lai veicinātu vienādas iespējas vīriešiem un sievietēm un nodrošinātu dzimumu līdzsvaru visos līmeņos²⁵.

Eiropas Komisija ciešā sadarbībā ar dalībvalstīm un ar ieinteresēto personu platformas palīdzību ir izstrādājusi **EPT uzraudzības mehānismu (EUM)**. EUM kļūst par EPT politikas veidošanas būtisku sastāvdaļu. Tas ļauj uzraudzīt līmeni, kādā dalībvalstis, pētniecības finansētāji un iestādes atbalsta un īsteno EPT.

Līdz šim EPT partnerības dalībnieku centieni ir izrādījušies sekmīgi, un tagad ir ieviesti nosacījumi EPT pabeigšanai. Tomēr EPT pabeigšana, ļoti līdzīgi kā iekšējais tirgus, ir pakāpenisks process. Visu EPT partnerības dalībnieku apņemšanās būs galvenais faktors, kam jāpaātrina EPT īstenošanas temps, kurš pašlaik ir atšķirīgs dalībvalstīs, pētniecības finansējuma un pētniecības veikšanas līmeņos. Lielā mērā tas ir atkarīgs no tā, cik kvalitatīvas būs minēto dalībnieku darbības, kas tiem veicamas, lai faktiski izpildītu savas saistības un sniegtu sabiedrībai reālus un izmērāmus ieguvumus.

3. NĀKOTNĒ GAIDĀMĀS PROBLĒMAS

EPT īstenošana

Attiecībā uz īstenošanu nepieciešami papildu pasākumi. EPT ceļvedis Eiropas līmenī tiks izstrādāts līdz 2015. gada vidum. Tajā būs ietvertas pamatnostādnes un galvenie pasākumi atlikušo nepilnību novēršanai. Tas būs noderīgs, lai virzītu EPT īstenošanu valstī, vienlaikus atzīstot valstu pētniecības sistēmu daudzveidību. Dalībvalstīm vajadzētu pievērst lielāku uzmanību EPT, sagatavojot valsts pētniecības un inovācijas stratēģijas, ko īsteno ar pielāgotiem EPT valstu rīcības plāniem un iniciatīvām. Var tikt apsvērtas dažādas iespējas EPT attīstības sekmēšanai, tostarp vajadzības gadījumā likumdošanas iespējas, pamatojoties uz jaunajiem ar EPT saistītajiem noteikumiem Līgumā par Eiropas Savienības darbību.

²³ Sk., piemēram, *Science Europe* 2013. gada decembra paziņojumu par EPT: http://www.scienceeurope.org/uploads/PublicDocumentsAndSpeeches/120717_Science_Europe_ERA_Statement.pdf, un LERU 2014. gada maija īssaieta dokumentu “*An ERA for a change*”: http://www.leru.org/files/publications/BP_ERAOFCHANGE_FINAL.pdf.

²⁴ Vispārējā dotācijas nolīguma 32. pants: http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/funding/reference_docs.html#h2020-mga.

²⁵ Vispārējā dotācijas nolīguma 33. pants.

Turklāt Komisija uzsāks pārrunas ar dalībvalstīm par valstu pētniecības stratēģiju labāko iespējamo koordināciju un salāgošanu un finansējuma apvienošanu sabiedrības problēmu jomās, lai palielinātu ietekmi ES līmenī. Iespējamie rezultāti varētu būt saistīti ar tā valsts finansējuma apjoma noteikšanu, kas izlietojams saskaņotajā Eiropas sistēmā, un ar pasākumiem to valstu skaita palielināšanai, kas pievienojas kopīgajai plānošanai.

Lai izveidotu nozīmīgas, ilgtspējīgas Eiropas pētniecības infrastruktūras, ir nepieciešama valstu un Eiropas pētniecības infrastruktūru ceļvežu un saistītās finansējuma apvienošanas papildu sinhronizācija.

Visbeidzot, būtu jāuzlabo starptautiskā sadarbība kā EPT darbību transversāla prioritāte. Kā norādīts starptautiskās sadarbības stratēģijā pētniecības un inovācijas jomā saistībā ar tās pieeju attiecībā uz EBTA valstīm, ES paplašināšanās procesā iesaistītajām valstīm un valstīm, uz ko attiecas Eiropas kaimiņattiecību politika, galvenā uzmanība tiks pievērsta integrācijas veicināšanai EPT vai salāgošanai ar EPT.

Jaunu ieinteresēto personu iesaistīšana

Valstu un Eiropas ieinteresētajām personām vajadzētu pienācīgi iesaistīties valstu EPT rīcības plānu izstrādē, kā arī EPT īstenošanā, lai nodrošinātu pilnīgu to apņemšanos ievērot EPT vērtības un ieguvumus. Ieinteresēto personu platforma ir labs instruments, kas sekmē EPT politikas veidošanu un īstenošanu. To varētu paplašināt, iesaistot vairāk pētniecības dalībnieku. EPT panākumi nākotnē būs atkarīgi no pētnieku un ieinteresēto pētniecības struktūru piesaistīšanas un aktīvas izmantošanas, tādējādi pētniecība atspoguļos sabiedrības vajadzības un problēmas.

Pētniecības un inovācijas darbību sniegto ieguvumu maksimāla palielināšana sabiedrībai

Pētniecības un inovācijas mērķi ir stingrāk jāintegrē daudzos saistītos politikas virzienos Eiropas un valstu līmenī. EPT koncentrējas uz Eiropas atklāto pētniecības sistēmu potenciāla maksimālu izmantošanu un inovācijas veicināšanu. Pievēršoties pētniecības nozarēm, Eiropa var nodrošināt tādu pamatu reģioniem, kas tiem ļautu specializēties savās zināšanu jomās. Šī Eiropas mēroga pieeja pārdomātai specializācijai nodrošinās vienotāku pētniecības stratēģiju, kurā vislabākie prāti ir apvienoti kopā, lai radītu izcilu pētniecību. Pārrobežu reģionālā pieeja palīdz izplatīt izcilību pētniecībā un palielina atbilstību EPT.

Pilnībā funkcionējošas EPT sasniegšanai jābūt pētniecības un inovācijas politikas iniciatīvu galvenajam mērķim nākotnē. Turklāt būtu jāatzīst, ka zinātnei jāsniedz ilgtspējīgi risinājumi attiecībā uz sabiedrības problēmām, pieaugošo pieprasījumu pēc pētniecības integritātes un atbildības, kā arī jāvirzās uz jaunu pētniecības darba veikšanas un apmaiņas veidu, t. i. Science 2.0.

Eiropas Komisijas atbalsta turpināšana EPT

Komisija turpinās atbalstīt dalībvalstis un ieinteresētās pētniecības struktūras to centienos stiprināt EPT un šajā saistībā sniegs informāciju par esošajiem labas prakses veidiem. Tā izveidos politikas atbalsta mehānismu pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” un organizēs

savstarpējus mācību seminārus. Tā nodrošinās, ka “Apvārsnis 2020” atbalsta EPT darbību, veicot gan mērķtiecīgus, gan transversālus pasākumus. Skaidrs ES atbalsta piemērs EPT ir gaidāmais pensijas uzkrājumu fonds Eiropas pētniecības iestādēm *RESAVER*²⁶, kas, novēršot šķēršļus pētnieku mobilitātei un garantējot drošas un ilgtspējīgas pensijas pētniecības iestāžu līdzstrādniekiem, sekmēs Eiropas darba tirgus izveidi pētniekiem.

EPT uzraudzības stiprināšana

EUM balstās uz rādītājiem un datu apkopošanas mehānismiem, kas saskaņoti ar dalībvalstīm. EPT uzraudzība ir izrādījusies lietderīga EPT politikas darbībā panāktā progresa mērīšanā. Tomēr šā mehānisma darbība ir ierobežota, ņemot vērā aptauju brīvprātīgo būtību, kas ierobežo rezultātu izmantošanu politikas veidošanā. Ir nepieciešams papildu darbs, lai noteiktu un precizētu EPT progresa svarīgos rādītājus un, iespējams, paplašinātu EUM darbības jomu.

4. SECINĀJUMI

Ziņojumā apstiprināts, ka EPT partnerība ir panākusi lielu progresu EPT izveidē. Tagad ir ieviesti 2012. gada paziņojumā minētie nosacījumi EPT pabeigšanai:

- dalībvalstis arvien vairāk pieņem pasākumus EPT atbalstīšanai un iekļauj tos savās valstu reformu programmās;
- ieinteresēto personu organizācijas pastāvīgi atbalsta EPT programmu;
- izmantojot pamatprogrammu “Apvārsnis 2020”, ES ir iekļāvusi EPT Eiropas semestrī, nodrošina nozīmīgu finansējumu EPT pasākumiem un sekmē atklātu darbā pieņemšanu, atklātu piekļuvi publikācijām un datiem, kā arī dzimumu līdztiesību;
- Ir izveidots spēcīgs uzraudzības mehānisms, kas sniedz informāciju par progresa līmeni. Tā ir EPT politikas veidošanas būtiska sastāvdaļa.

EPT pabeigšana, līdzīgi kā iekšējais tirgus, joprojām ir pakāpeniski īstenojams process. Tomēr ir vajadzīgi papildu centieni, lai EPT kļūtu pilnībā funkcionējoša, un tagad vairāk nekā jebkad iepriekš dalībvalstīm un ieinteresētajām pētniecības struktūrām ir jāīsteno, lai īstenotu nepieciešamās EPT reformas un nodrošinātu EPT darbību.

EPT īstenošana ir saistīta ar veikspējas palielināšanu:

- atklātas un pievilcīgas pētniecības sistēmas ir novatoriskākas;
- EPT atbilstošās iestādes sagatavo vairāk publikāciju un patentu pieteikumu uz vienu pētnieku.

Nav viena ideālā ceļa EPT pabeigšanai. Konkrēti,

- EPT efektivitāte ir lielāka, ja ir ieviesti valstu pasākumi un ja to atbalsta pētniecības finansēšanas organizācijas un pētniecības iestādes.
- Šķiet, ka mazās pētniecības organizācijas mazāk atbilst EPT nekā lielās organizācijas.

²⁶ <http://ec.europa.eu/euraxess/index.cfm/rights/resaver>.